

ÖMER SEYFETTİN KÜLLİYATINA BİR İLAVE DAHA

Nâzım H. Polat

■ *Türk Dili* dergimizin Ağustos 2020 tarihli 824. sayısında (s. 32-42), “Ömer Seyfettin Külliyyatına Yeni Bir İlave” başlıklı yazımızda, bugüne kadar yazarın külliyyatına girememiş bir makalesini yayımlamıştık. Bu sayımızda dergimizin hacmindeki sıkışıklık dolayısıyla 824. sayıya alınamayan, söz konusu külliyyatlara girememiş bir başka yazısına yer vereceğiz.

Hemen belirtelim ki bu sayıda vereceğimiz “Kaluvala Nedir?” başlıklı yazı, önceki kadar kayıp hükmüne girmiş değildi. İlk defa 1 Kânunusani 1334 [1918] tarihli *Türk Yurdu* dergisinde (Yıl: 7, C 14, Sayı 1/ umumi sayı: 151, s. 1-5 /3675-3679) yayımlanmıştı. *Türk Yurdu*’nun Arap harfli kısmı, Latin harfli alfabemize aktarılarak 2000-2001 yıllarında 17 cilt hâlinde bastırılınca, bu yazı da kültür hayatımıza yeniden kazandırılmış oldu.¹ Fakat bugüne kadar hazırlanan Ömer Seyfettin külliyyatlarına niçin girmedığı sorulursa bu ihmalin kendi payıma düşen kısmına cevap verebilirim.

Bu metnin varlığını, *Külliyyatına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin* (Arma Yay., 1998), kitabımız matbaadayken öğrendiğimiz için ekleme imkânı bulamamıştık. Daha sonra *Ömer Seyfettin Bütün Nefsirleri: Fıkralar, Makaleler, Mektuplar ve Çeviriler* (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay., Ankara 2016) kitabında, *Kaluvala* çevirisinin başında iken orada olmasındansa telif yazılar arasına alınmasının daha uygun düşeceği kanaatiyle söz konusu kısımdan çıkarmış ama istediğimiz yere koymayı da unutmuş-

1 Ömer Seyfettin, “Kaluvala” Nedir?”, *Türk Yurdu*, 7. C, S 151, Tutibay Yayınları, Ankara 2000, s. 13-16. Geniş bir aydın grubunun emeği ile ortaya çıkan bu projenin sözünü ettiğimiz yazıyı içeren 7. cildinde Murat Şefkatli editör, Dr. Arslan Tekin Yayın Kurulu Başkanı, Dr. Mehmet Özden Yayın Danışmanı olarak görev almışlardır. Yayın Kurulunda ise Dr. Zeki İzgöer, Dr. Hulusi Lekesiz, Dr. Hakan Kırımlı, Günvar Otmanbölük bulunmaktadır.

tuk. 2018'de kitabın ikinci baskısı yapılırken -aklımızın üstü örtülmüş olmalı ki- aynı ihmali gösterdik, aynı hatayı tekrarladık. Yeni baskıda hatamızı gideceğimize inanıyoruz.

Ömer Seyfettin, millî edebiyatların oluşumunda anonim ürünlerin (özellikle destanların) rolüne dikkat çekmek amacıyla, “Kırk Kız” ve “Köroğlu Kimdi?” gibi destani metinler üzerinde çalıştığı sıralar (1917-1918), hem Fin destanı *Kaluvala*’yı hem de *İlyada* [İlyad] olarak bilinen Yunan destanını, orijinallerinden değil Fransızca tercümesinden Türkçeye çevirdi. Hacim bakımından *Kaluvala*, *İlyada* çevirisinin² yarısı kadardır. Türkçe, *Kalevala* ile Ömer Seyfettin’in kalemiyle bu çeviri sayesinde tanışmıştır.

Sözünü ettiğimiz makale, meşhur Fin destanı *Kaluvala* tercümesinin başına ilave edilen bir tanıtım yazısıdır. Destanın yazıya geçirilişi serüveni kadar Ömer Seyfettin’in destandaki vaka akışını özetlemesi de ilginçtir. Bu özetleme ile insanoğlunun anonim edebî ürünlerde vermeye çalıştığı mesajlara da dikkat çekilmiştir. Mesela Ilmarinen, ayıların kurtların parçaladığı “karısı için acı acı ağlar. Altından, gümüşten kendisine bir kadın yapar. Çekiciyle onu tamamlar. Fakat yatağa götürüp koyunca yanına yatamaz. Dokununca duyduğu soğukluğa dayanamaz. Bu heykeli kendisine karı yapmaktan vazgeçer.” Destandaki bu küçücük olay parçasının daraltılmadan verilmesi, “İnsan için insandan daha kıymetli bir varlık düşünülemez.” mesajını vermek içindir.

Yazının orijinalinde destanın ismi, yaygın olarak bilindiği şekliyle “Kalevala” değil “**قالوالا**” imlasıyla “Kaluvala” okunacak biçimdedir. Biz, Latin harfleriyle yazarken başkalarının tanıttığı okumayı değil Ömer Seyfettin’in verdiği biçimiyle okumayı seçtik.

Kaluvala münasebetiyle özel isimleri aktarma konusunda yazarın düşürdüğü bir dipnotu da çok önemli buluyoruz:

“Epopenin eşhas isimlerini Fin terminezonlarıyla beraber nakletmek hem pek ağır oluyor hem lisanımızın ahengini bozuyor. Şaheserleri lisanlarına geçiren milletler kahramanların isimlerini de kendi şivelerine uydururlar. Meselâ *İlyada*’nın tercümesinde Fransızlar ‘Akilos’a ‘Aşil’ derler. Biz de artık ‘Veyne-möynen’e yalnız ‘Vayna’, ‘Yukaheyne’n’e yalnız ‘Yuka’ diyeceğiz.”

2 Tercümenin tamamı “İlyada” adıyla ve aşağıdaki yazı künyelerinde geçen isim ve rumuzla verilmiştir:

Leconte de Lisle, *Yeni Mecmua*, C 2, S 45, 23 Mayıs 1918, s. 265 – 267.

Leconte de Lisle, *Yeni Mecmua*, C 2, S 46, 30 Mayıs 1918, s. 397-398.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C2, S 47, 6 Haziran 1918, s. 413 – 414.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 2, S 48, 13 Haziran 1918, s. 437 – 438.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 2, S 49, 20 Haziran 1918, s. 447 – 448.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 2, S 50, 27 Haziran 1918, s. 479-480.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 2, S 51, 4 Temmuz 1918, s. 499-500.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 2, S 52, 13 Temmuz 1918, s. 519-520

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C3, S 53, 18 Temmuz 1918, s. 18-20.

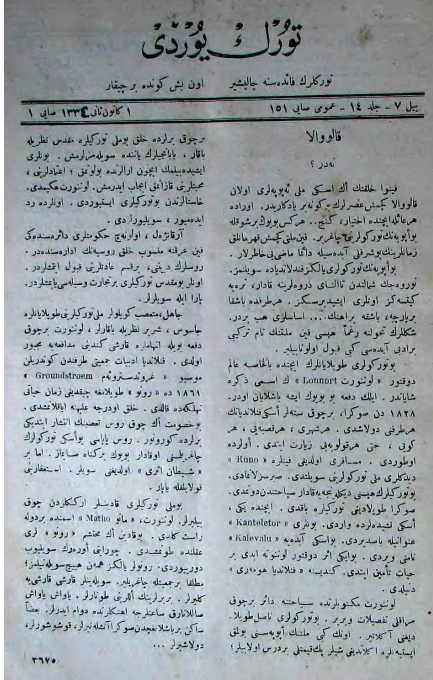
Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 3, S 54, 25 Temmuz 1918, s. 38-40.

Ö[mer] S[eyfettin] *Yeni Mecmua*, C 3, S 55, 1 Ağustos 1918, s. 59-60.

Leconte de Lisle *Yeni Mecmua*, 64, 10 Teşrin-i evvel 1918/10 Ekim 1918, s. 239-240

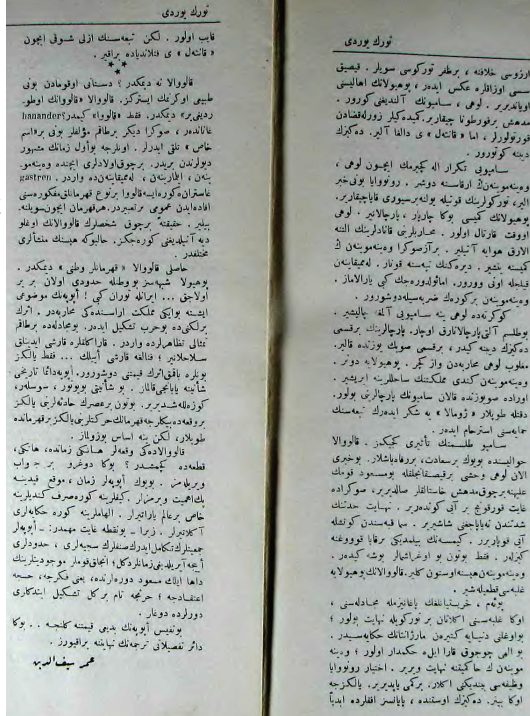
12

Şekil 1: Türk Yurdu, Yıl: 7, Sayı: 1, 1 Kânunusani 1334 [1 Ocak 1918], ön kapak.

Şekil 2: Türk Yurdu, Yıl: 7, Sayı: 1, 1 Kânunu-sani 1334 [1 Ocak 1918],
“Kaluvala Nedir?” yazısının baş tarafı.

Şekil 3: Türk Yurdu, Yıl: 7, Sayı: 1, 1 Kânunusani 1334 [1 Ocak 1918],
“Kaluvala Nedir?” yazısının sonu.

Kaluvala Nedir?

Ömer Seyfettin

Finova halkının en eski millî epopeleri olan *Kaluvala*, geçmiş asırların bugüne bir yadigârıdır. Orada her aile içinde ihtiyar, genç... herkes büyük bir şevkle bu epopenin türkülerini çağırır. Fin milleti geçmiş kahramanlık zamanlarının bu şerefli abidesiyle daima maziyi hatırlar.

Bu epopenin türkülerini yalnız Finlandiya’da söylenmez. Norveç’in şimalinden ta Altay zirvelerine kadar, nereye gitseniz onları işitirsiniz. Her tarafta başka bir parça, başka bir ahenk... Esasları hep birdir. Şekillerin tahavvülüne rağmen hepsi Fin milletinin tam terkibi bir edebî abidesi gibi kabul olunabilir.

Bu türkülerini toplayanların içinde bilhassa âlim Doktor Lonnort’un ismi zikre şayandır. İlk defa bu büyük işe başlayan odur. 1828’den sonra, birçok seneler eski Finlandiya’nın her tarafını dolaştı. Her şehri, her kasabayı, her köyü, hatta her kulübeyi ziyaret etti. Evlerde oturdu. Misafir olduğu Finlere “Runo” dedikleri millî türkülerini söyletti. Sabırsızlanmadı. Bu türkülerin hepsini dinleyinceye kadar seyahatinden dönmedi. Sonra topladığı türkülere baktı. İçinde yeni, eski neşideler de vardı. Bunları “Kanteletor” unvanıyla bastırdı. Bu eski abideye “Kalevalu” namını verdi. Bu iki eser Doktor Lonnort’a ebedî bir hayat temin etti. Kendisine “Finlandiya Homer’i” denildi.

Lonnort mektuplarında seyahatine dair birçok meraklı tafsilat verir. Bu türkülerini nasıl topladığını anlatır. Onun gibi milletinin epopesini bulmak isteyenlere anlattığı şeyler pek kıymetli bir ders olabilir. Birçok yerlerde halk bu millî türkülere mukaddes nazarıyla bakar, yabancıların yanında söylemezlermiş. Bunları işitebilmek için aralarında bulunmak; itimatlarını, muhabbetlerini kazanmak icap edermiş. Lonnort hekimdi. Hastalarından bu türkülerini istiyordu. Onlar da reddedemiyor, söylüyorlardı.

Arkanjel, Uluneç hükûmetleri dairesindeki Fin ırkına mensup halk, Rusya’nın idaresindedir. Rusların dinini, bir kısım adetlerini kabul etmişlerdir. Onlar bu mukaddes türkülerini bir ticaret vesilesi yapmışlardır. Para ile söylerler.

Cahil, mutaassıp köylüler millî türkülerini toplayanlara casus, şerir nazarıyla bakarlar. Lonnort birçok defa böyle ithamlara karşı kendini müdafaaya mec-

bur oldu. Finlandiya Edebiyat Cemiyeti tarafından gönderilen Mösyö Groundstroem 1861'de "runo" toplamağa çıktığı zaman hayatı tehlikede kaldı. Halk o derece aleyhine ayaklanmıştı. Bu husumet en çok Rus taassubunun intişar ettiği yerlerde görünür. Rus papazı bu eski türkülerin çağrılmasını o kadar büyük bir günah saymaz. Ama bir "şeytan eseri" olduğunu söyler. İstiğfarını kolaylıkla yapar.

Bu millî türkülerini kadınlar erkeklerden çok bilirler. Lonnort, Matho isminde bir dula rastgeldi. Bu kadın en muhteşem "runo"ları aklında tutmuştu. Çorabını örerek söyleyip duruyordu. Runolar yalnız hemen hiç söylenilmez; mutlaka bir cemiyetle çağrılır. Söyleyenler karşı karşıya gelirler. Birbirlerinin ellerini tutarlar. Yavaş yavaş sallanarak saatlerce ahenklerinde devam ederler. Bazen sakın bir başlangıçtan sonra ateşlenirler, koşuşurlar, dolaşırlar.

Asıl büyük türkülerini ihtiyarlar bilirler. Gençler hatırası bunları almaz.

*

Kaluvala'nın ilk basılışı 1835 senesine tesadüf eder. O vakitse bu epope otuz iki türkünden ibaretti. Aşağı yukarı on iki bin beyit vardı. Bu ilk basılış mühim bir hadise oldu. Alman âlimleri bilhassa meşhur lisanîyatçı Jacob Grimm büyük bir vecd ile bu abideyi selamladılar. Jacob Grimm *Kaluvala*'yı en mühim epopeler sırasına koymakta tereddüt göstermedi. Şeklinin muhteşem parlaklığına, tiplerinin çokluğuna, aynı zamanda pek derin, pek şedit olan tabiat hissine meftun oluyordu.

Kaluvala epopesinin bazı yerlerinde birlik bozuluyor, bazı tiplerin eksik olduğu görülüyordu. Fakat bunları tamamlamak imkânsız değildi. Millî vicdan nihayetsiz bir hazineydi. *Kaluvala*'nın ilk basılışında bütün Finova memleketini emsali görülmemiş bir vatanperverlik galeyanı kapladı. Eskiden bu mukaddes türkülerini saklayıp söylemeyenler artık susmuyorlardı. 1831'de Helsingors'ta teşkil olunan Akademi Cemiyeti her tarafa memurlar gönderdi. Birçok millî eserler buldurdu, neşretti. Bilhassa şimdiye kadar gidilmeyen en ücra yerleri yoklattırdı. Bir köy, bir kulübe bırakılmadı. Kahraman Gastren Laponya'yı dolaştıktan sonra Altay eteklerine, Fin ırkının bu eski beşiğine kadar gitti. Yolu üzerinde görmedik, anlamadık bir an'ane bırakmadı. Bu iş birçok seneler sürdü. Bulunan şeyler Helsingorsi Akademi Cemiyetinde toplandı. Hepsi Doktor Lonnort'a verildi.

Lonnort eline geçirdiği bu kıymetli vesikaları sıraya koydu. *Kaluvala*'nın ilk basılışında eksik kalan yerleri, tamamlanmamış tipleri bulmakta gecikmedi. Bunu yaparken epeponin ilk şeklini bozmamağa son derece dikkat etti, "birlik"ine dokunmadı. Esasından hiçbir şeyi değiştirmede. Fakat, bununla beraber abide çok büyümüş, çok genişlemişti. Birinci basılışında otuz iki türkünden ibaretti. İkinci basılışında ise elli türkü... yirmi iki bin sekiz yüz beyit... *İlyada*'dan yedi bin beyit fazla... Bu ikinci basılışı 1849 senesine tesadüf eder.

- *Kaluvala* bugünkü hâlinde kalacak mı? Hakiki şeklini artık buldu mu?

Buna “evet” denilemez. Fakat o kadar dikkatli araştırmalardan sonra büyük bir değişiklik de beklenilemez. Nitekim on beş sene sonraki üçüncü basılışında Lonnort epopenin bir kelimesini bile değiştirmede.

*
**

Kaluvala’nın mevzuuna gelince, poem bir kozmogonik türkü ile başlar: Havanın kızı esîr yüksekliklerinden denizin ortasına iner. Fırtına, dalgaların üstünde onu sallar. Rüzgârın nefesinden gebe kalır. Yedi yüz sene ağır yükünü taşır. Büyük tanrı Ukko’dan imdat ister. Yalvarır, yakarır, inler. Bulutların arasında uçan bir kartal, suyun üstünde hava kızının açık dizini görür. Onu bir yer sanır. Yuvasını yapar, içine yedi yumurta kor. Kuluçka yatar. Havanın kızı hızla dizini sarsar. Yumurtalar aşağı yuvarlanır, kırılır. Bunların kırıklarından “arz, sema, güneş, yıldızlar, bulutlar” teşekkül eder. Havanın kızı yaratmasında devam eder, Vainamöinen [Venymönyen]’i, ezeli Runovaya’yı dünyaya getirir.

Vainamöinen havanın kızının eserini tamamlar. Arzı mahsul verecek bir hâle sokar. Şöhreti “Runovaya” diye uzaklara yayılır. Laponya’nın oğlu Joukahainen bunu kıskanır. Harbe davet eder. Vainamöinen onu sihirle yener. Aman isteğe mecbur bırakır. Fakat kızkardeşi Aino’yu kendisine zevce olarak vereceğini vaat ettirmeden bırakmaz. Böyle bir izdivaçtan dehşet duyan Aino denize kaçır. Vainamöinen boşu boşuna arar. O artık müebbeden kaybolmuştur. Kahraman o vakit annesine gelir. Mezarından kalkan anne oğluna “Pohya” kızları içinden bir nişanlı bulmasını söyler.

Vainamöinen yola çıkar. Fakat Joukahainen [Jokahenen] de ondan intikam almak için planlar kurmuştur. Gececeği yerde bekler. Öldürücü bir ok atar. Runovaya’nın yalnız atı vurulur. Onu denizin ortasına götürür. Orada dehşetli bir fırtına başlar. İmdadına bir kartal gelir. Kanatlarının üstüne alarak onu ta gideceği yere kadar götürür.

Vainamöinen, Pohya memleketine varınca Louhi [Luhi]’den çok ikram görür. Louhi ona kızını vereceğini vaat eder, fakat bir şartla. Bu şart da bir “sampo” yapmaktır (Sampo: Bahtiyarlık veren bir tılsım.) Vainamöinen, Louhi kendisini memlekete döndürebilirse mahir demirci İlmarinen’i göndereceğini söyler. Louhi onun istediğini yapar.

Vainamöinen yolda giderken Pohya kızını havada, bir eleğimsağmaya dayanmış görür. Aşağıya, kızığının üstüne çağırır. Kendisiyle evlenmek istediğini söyler. Genç kız eğer teklif edeceği üç şeyi yaparsa arzusunu yerine getireceğini anlatır. Vainamöinen bunlardan ikisini yapar. Üçüncüsüne gelince... Bu bir gemi kurmaktır. Baltasıyla bacağından vurulur. Çok kan akar. Âlim bir ihtiyar büyü ile bu kahramanı iyi eder. Vainamöinen memleketine gider. Vaadini unutmaz. Demirci İlmarinen’i rüzgârın kanatları üstünde Pohya’ya gönderir. Bu adam sampoyu yapar. İşinin mükâfatını ister. Fakat genç kız da demircinin arkasından gitmeye razı olmaz. O da Vainamöinen’in yanına yalnız döner.

Burada üçüncü bir kahraman sahneye girer. Bu Lemmikayinen'dir; bütün "Sarı" kızlarını baştan çıkarmıştır. Yalnız birisi ona teslim olmaz. Memmikainen onu kaçırtır. Ailesinin yanına getirir, alır. Bu kız biraz sonra kocasına sadık kalmaz. Lemmikainen onu bırakır. Pohya'ya bir kız aramak için gelir. Birçok vak'alar başından geçer. Nihayet ölür. Annesi onu tekrar hayata getirir.

Bu esnada gayet garip bir büyü'nün sayesinde bilinemez "üç sihirli söz"le, Vainamöinen, başladığı gemiyi bitirir. Üstüne biner. Pohya kızının oturduğu yere gelir. Ilmarinen de gecikmez. Ona yetişir. Demirci çok gençtir. Sampoyu da yaptığı için kız onu ihtiyar Runovaya'ya tercih eder. Emsali görülmemiş bir düğün yapılır. Bu düğünün tafsilatı altı uzun türkü sürer. Herkes buna davetlidir. Yalnız Lemmikainen müstesna, çünkü o pek haşarı, pek kavgacıdır.

Genç kahraman buna kızar. Silahlanır. Pohya'ya yürür. Yolda ne kadar mania varsa hepsini kırar. Büyük aile reisini öldürür. Kafasını bir direğe mıhlar. Pohya halkı aleyhine silaha sarılır. Lemmikainen kaçır. Annesinin yanına döner, ona kanlı muharebelerini anlatır. Annesi oğluna uzak bir ada ismi verir, düşmanlarından kurtulmak için oraya gidip saklanmasını söyler. Lemmikainen annesini dinler. Ama o adadaki bütün kadınları, bütün genç kızları da baştan çıkardığı için ahali aleyhine kalkar. Oradan da kaçır. Memleketine gelince evini yanmış, tarlalarını harap olmuş bulur. Anası da ortada yoktur. Çünkü Pohya halkı intikam almıştır. Lemmikainen bir silah arkadaşıyla birleşir. Bu halka karşı harbe başlar. Fakat Louhi öyle bir büyü ile karşısına çıkar ki niyetinden vazgeçmeğe mecbur olur.

Sonra epopenin en parlak olan "Külervo" faslı gelir. Bu, bir insanda toplanan fenalık temayülü, fenalık ruhudur. Her yerde kendisini takip eden kötü talihiyle Külervo her türlü cinayetleri yapar, kendi kız kardeşine tecavüz eder. Sonra kendisini öldürür. Bunun kadar feci bir vaka hiçbir edebiyatta yoktur... Bu kısmı destana rapteden yegâne vaka; Ilmarinen'in karısını Külervo'nun kurtları, ayıları parçalar... İşte budur.

Ilmarinen karısı için acı acı ağlar. Altından, gümüşten kendisine bir kadın yapar. Çekiciyle onu tamamlar. Fakat yatağa götürüp koyunca yanına yatamaz. Dokununca duyduğu soğuğa dayanamaz. Bu heykeli kendisine karı yapmaktan vazgeçer, Vainamöinen'e hediye eder. Runova'ya bu hediyeyi istemez.

Arkadaşlarına altın bir kız aramamalarını, gümüş bir nişanlı arkasında koşmamalarını söyler.

Ilmarinen, hareketinde muvaffak olamayınca tekrar Pohyola'ya döner. Louhi'nin ikinci kızını ister. Louhi hiddetle istediğini reddedince genç kızı kaçıtır, kızağa kor, fakat yolda derin bir uykuya dalar. Kız başka bir adama teslim olur. Hiddetlenen Ilmarinen büyü'lü sözler söyleyerek kaçan kızı martı yapar, fırtınaların ortasında bağırmak için ücra bir kayanın tepesine gönderir. Sonra Vainamöinen'in yanına gelir. Başından geçenleri anlatır. Pohya memlekete sampo tilsiminin verdiği saadeti, refahı hikâye eder.

Poemin başından itibaren Vainamöinen'in, İlmarinen'in, Lemmikainen'in vatanı olan Kaluvala ile Louhi'nin vatanı olan Pohya yahut Pohyola arasında gizli bir husumet olduğunu sezeriz. Bu husumet artık tamamıyla meydana çıkar. Muhasama bütün şiddetiyle başlar. Bu iki memleketi birbirine geçiren sebep sampo tılsımıdır. Bu aletten gördükleri faydayı kıskanan Vainamöinen düşmanlarına hücum eder. Ellerinden tılsımı almak ister. İlmarinen'le beraber muhariplerle dolu bir gemiyle yola çıkar. Denizde giderken büyük bir balığa çarparlar. Balık bunların yoluna mâni olur.

Vainamöinen balığı öldürür. Kemiklerinden bir musiki aleti, bir "kantel" yapar. Herkes bu harpı çalmağa çalışır, ama kimse muvaffak olamaz. O vakit ihtiyar Runovaya aleti alır. Bu aletin tellerinden ses çıkarır. Kantel bütün ahengiyle çalar. Mabutlar, mabudeler, tabiatın bütün mahlûkları dinlemek için koşarlar. Hepsi teessürlerinden vecde düşerler. Vainamöinen bile müteessirdir. Akan gözyaşları denize yuvarlanır, dalgaların dibinde parlak inciler şeklini alır. Bunu tasvir eden türküler emsalsiz derecede güzeldir.

Nihayet Pohyola kıyılarına gelirler. Vainamöinen, Louhi'ye sampo tılsımını paylaşmağı teklif eder. Louhi buna razı olmaz. Karşı gelmeğe hazırlanır. Bütün ahali davetine koşar. Silaha sarılırlar. Fakat tam askerini toplayıp hücum edeceği zaman Vainamöinen kantelini tutar, tellerine öyle kuvvetle vurur ki, düşmanlarını bir sihirli uykuya düşürür. Bu uyku sayesinde üç kahraman sampo tılsımını kaldırır, gemilerine getirirler. Açık denize doğru yelken açarlar. Güvertede hiç ses sada yoktur... Bu sükûnetten sıkılan Lemmikainen, Vainamöinen'in arzusu hilafına bir zafer türküsü söyler. Kısık sesi uzaklara akseder. Pohyola'nın ahalisini uyandırır. Louhi, samponun alındığını görür. Müthiş bir fırtına çıkarır. Gemidekiler zorla kazadan kurtulurlar, ama "kantel"i dalga alır. Denizin dibine götürür.

Sampoyu tekrar ele geçirmek için Louhi, Vainamöinen'in arkasına düşer. Runova'ya bunu haber alır, türkülerinin kuvvetiyle yoluna bir sivri kaya çıkarır. Pohyola'nın gemisi buna çarpar, parçalanır. Louhi o vakit kartal olur. Muhariplerini kanatlarının altına alarak havaya atılır. Biraz sonra Vainamöinen'in gemisine yetişir. Direğinin tepesine konar. Lemmikainen kılıçla onu vurur. Ama öldürecek gibi yaralamaz. Vainamöinen bir kürek darbesiyle düşürür.

Güvertede Louhi yine sampoyu almaya çalışır. Bu tılsım aleti parçalanarak uçar. Parçalarının bir kısmı denizin dibine gider, bir kısmı suyun yüzünde kalır. Mağlup Louhi muharebeden vazgeçer. Pohyola'ya döner. Vainamöinen kendi memleketinin sahillerine erişir. Orada su yüzünde kalan samponun parçalarını bulur. Dikkatle toplar, Jumala'ya şükrederek tebaasının himayesini istihdam eder.

Sampo tılsımının tesiri gecikmez. Kaluvala havalisinde büyük bir saadet, bir refah başlar. Bu haberi alan Louhi vahşi bir kıskançlıkla bu mesut kavmin aleyhine birçok müthiş hastalıklar saldırır, sonra da gayet korkunç bir ayı gönderir. Nihayet hiddetinin şiddetinden ne yapacağını şaşırır. Sema kubbesinden güneşle ayı koparır. Kimsenin bilmediği bir kaya kovuğuna gizler. Fakat bütün

bu uğraşmalar boşa gider. Vainamöinen hepsine üstün gelir. Kaluvala'nın Pohyola'ya galebesi katileştir.

Poem, Hristiyanlığın paganizmle mücadelesini, ona galebesini anlatan bir türküyle nihayet bulur. Bu oğlunu dünyaya getiren Marjanta'nın hikâyesidir. Bu ilahi çocuk, Kara İl'e hükümdar olur, Vainamöinen'in hâkimiyetine nihayet verir. İhtiyar Runovaya, vazifesi bittiğini anlar. Bir gemi yaptırır. Yalnızca [tek başına] ona biner. Denizin üstünde, payansız ufuklarda ebediyen kaybolur. Lakin tebaasının ezeli şevki için "kantel"i Finlandiya'da bırakır.

*
**

Kaluvala ne demektir? Destanı okumadan bunu tabii öğrenmek istersiniz. Kaluvala, "Kaluva'nın oturduğu yer" demektir. Fakat "Kaluva" kimdir? Hanander, sonra diğer birtakım müellifler bunu bir "ism-i has" telakki ederler. Onlarca bu evvel zamanın meşhur devlerinden biridir. Birçok evlatları içinde Vainamöinen, Ilmarinen, Lemmikainen de vardır. Gastren'e göre ise Kaleva bir nevi kahramanlık mefkûresini ifade eden umumi bir tabirdir. Her kahraman için söylenebilir. Hakikaten birçok şahısların Kaluvala'nın oğlu diye anıldığını göreceğiz. Hâlbuki hepsinin menşeleri muhtelifir.

Hâsılı Kaluvala "kahramanlar vatani" demektir. Pohyola şüphesiz bu vatanla hududu olan bir yer olacak... İran'la Turan gibi! Epopenin mevzuu işte bu iki memleket arasındaki muharebedir. Eserin birliğini de bu harp teşkil eder. Bu mücadelede birtakım timsalî tezahürler de vardır. Karanlıklara karşı aydınlık silahlanır; fenalığa karşı iyilik... Fakat yalnız bunlara bakmak eserin kıymetini düşürür. Epope daima tarihî şe'niyete yabancı kalmaz. Bu şe'niyeti büyütür, süsler, güzelleştirir. Bütün bir asrın hadiselerini yalnız bir vak'ada, binlerce kahramanın hareketlerini yalnız bir kahramanda toplar, lakin yine esas bozulmaz.

Kaluvala'daki vakalar hangi zamanda, hangi kıtada geçmiştir? Buna doğru bir cevap verilemez. Büyük epopeler zaman, mevki kaydına pek ehemmiyet vermezler. Keyiflerine göre sırf kendilerine has bir âlem yaratırlar. İlhamlarına göre hikâyeleri anlatırlar. Zira -bu nokta gayet mühimdir- epopeler cemiyetlerin tekâmül ederek sınıfların seciyeleri, hudutları iyice ayrıldığı zamanlar değil ancak kavimler mevcudiyetlerinin daha ilk mesut devrelerinde, yani fikirce, hisçe, itikatça; harsça tam bir kül teşkil ettikleri devirlerde doğar.

Bu nefis epopenin bedii kıymetine gelince... Buna dair tafsilatı tercümenin nihayetine bırakıyoruz.¹

Türk Yurdu, Yıl: 7, C 14, S 1/ Umumi Sayı: 151, 1 Kânûn-ı sâni 1334 [1918], s. 1-5 /3675-3679.

1 Taahhüt edilen yazı bulunamadı.